

Ledare

Värna om kärnuppgiften

Jag sökte mig till bibliotekarieyrket för att jag ville jobba med innehållet i böckerna. Efter jobb både på förlag och i bokhandel så ville jag slippa det där ytliga säljtvånget och istället satsa min kraft på själva kärnvärdet, texten och budskapet, det litterära. Jag blev bibliotekarie. Fast min dröm om att vara litteraturens budbärare slog inte igenom fullt ut, kan man säga. Men jag lärde mig en massa titlar och träffade massor med människor som ville läsa alla de här titlarna. Då gick det också upp för mig hur viktigt det faktiskt är att biblioteken ställer alla dessa titlar till förfogande för alla.

Fri tillgång till litteratur för alla är bibliotekens absoluta kärnuppgift och det som motiverar bibliotekens verksamhet. Det höll igår, det håller idag och det håller i morgon om än i nya former.

Nu sjunker utlåningen av böcker och biblioteken spanar efter annat som kan kompensera bortfallet. Ibland är det rätt, som att inrätta fler läsplatser, men ibland är det fel, som att flytta in lekplatsen på barnavdelningen för att locka fler barn. Jag tror inte på att göra biblioteket till allt annat än vad det egentligen är, nämligen en plats för att möta, läsa och låna litteratur. Att hela tiden söka efter ersättningsverksamhet pekar mot att kärnverksamheten inte längre behövs. Att den inte längre efterfrågas och därför kan fasas ut till förmån för allaktivitetshuset, mötesplatsen eller vardagsrummet.

Efterfrågan på litteratur, oavsett om det är för att skaffa sig kunskaper om ett ämne eller

ta del av andras berättelser, är lika stor som någonsin förr och det gäller för biblioteket att svara på just det behovet. Än så länge kan det göras genom att köpa böcker och ställa dessa till förfogande i en lokal fylld av bokhyllor. Men biblioteken måste också ta fram nya idéer och kanske ett helt nytt koncept för verksamheten att kunna hantera kärnuppgiften i framtiden.

På lång sikt så tror jag det är meningslöst att försöka locka människor till det traditionella biblioteket med hjälp av spektakulära aktiviteter som redan görs av andra på annat håll. Istället gäller det att utveckla själva kärnuppgiften, att ge fri tillgång till litteratur för alla. Huvudfrågan och den verkliga utmaningen för biblioteken är hur detta ska åstadkommas när det inte längre räcker med att lagerhålla ett stort antal böcker för att fullfölja uppdraget.

En granne till mig är en inbiten läsare, smått manisk skulle nog några säga. Han läser mer eller mindre hela tiden. Dessutom blir han ofta röksugen och då går han ut på gården för att ta ett bloss. Ut genom dörren, ner i hissen och ut på gården läser han. Han tittar rakt ner i boken hela tiden. Bortsett från själva rökandet så skulle varje bibliotekarie bli euforisk bara av att se detta. Häromdagen när vi möttes på gården hade han köpt en läsplatta. Det lyste i höstskymningen både från plattan och från grannen själv.

– Detta är superbra, du vet en massa böcker i minnet, vilken grej och lätt att ta med sig när man vill ut och ta en rök. Det enda kruxet är att batteriet tar slut för fort

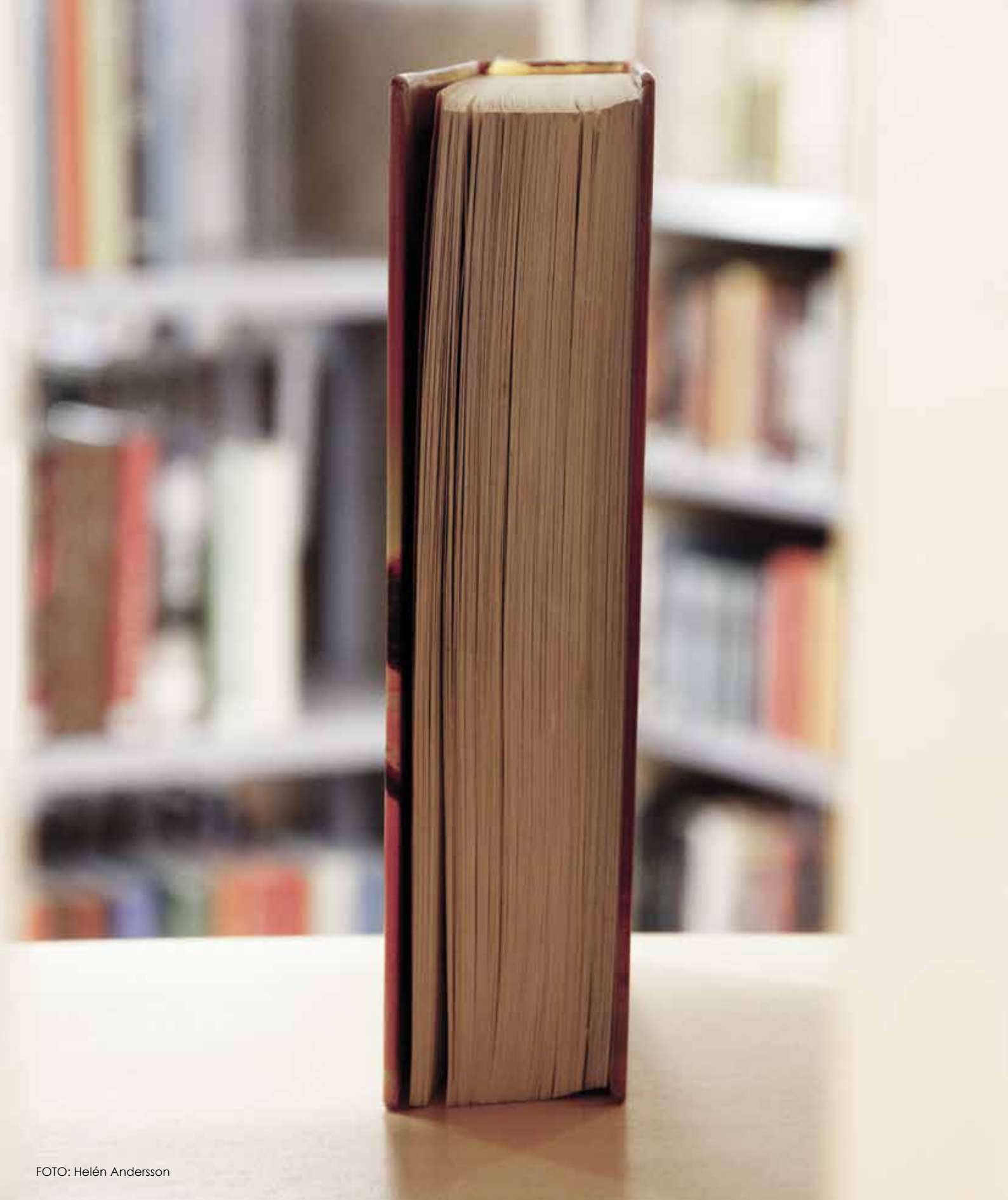
men det blir ju bättre på nästa modell, du vet...

Önskemålet att skaffa oss nya kunskaper och att ta del av berättelser kommer självklart att fortsätta och med stor sannolikhet att öka. Därför kommer litteratur att vara centralt i alla sammanhang framöver och den kommer att uppträda i alla möjliga former. Men batterierna blir bättre och läsplattorna och annat tryck från omvärlden sätter press på biblioteket att hitta former, ja att tänka i radikalt nya banor, för att fortsatt arbeta med den viktiga kärnuppgiften att ge fri tillgång till litteratur för alla.

Bengt Källgren

Länsbibliotekarie, Kultur i Väst

Framsidan

Tidningen Framsidan ges ut av Kultur i Väst som är en förvaltning inom Västra Götalandsregionen. Framsidan ska främja biblioteksutveckling genom att ge kunskap, inspirera, problematisera samt skapa dialog och debatt kring bibliotek och aktuella biblioteksfrågor.

Ansvarig utgivare:
Fredrik Swedemyr

Redaktörer:
Helén Andersson
Fredrik Swedemyr

Redaktionsgrupp:
Helén Andersson
Eva Fred
Gunnar Södow
Fredrik Swedemyr

Layout och bildhantering:
Fredrik Swedemyr

Kontakt:
Framsidan
Kultur i Väst
405 44 Göteborg
Tel: 031-333 51 00
redaktionen@framsidan.net

Webbplats:
www.framsidan.net

Prenumeration och adressändring:
www.framsidan.net
prenumeration@framsidan.net

Omslagsillustration:
Yusuke Nagano

Tryck:
Cela Grafiska
ISSN-nummer
1651-1271

Vid efterfrågan går det att få Framsidan inläst
Hör av dig till CTI,
Tel: 0500-49 56 45
karin.stromberg@kulturivast.se

Innehåll

Ledare	2
Värna om kärnuppgiften	
Litteraturens politik	5
Litteraturvetaren Ann Steiner tar tempen på det litterära klimatet	
Bokhandeln som hittar sin roll	6
Skapar möjligheter i en krisdrabbad bransch	
Den självklara litteraturen?	8
Magnus Persson skriver om synen på skönlitteratur på svenska bibliotek	
Smakens politik	10
Doktoranden Linnéa Lindsköld om kvalitetsbegreppet	
Linje 500 - en annan bokbuss	12
Om kreativ litteraturförmedling	
I sagans värld	15
Förskolan med litteraturen i fokus	
I huvudet på en bokslukare	18
Nioåriga Siri Vikman är stammis på bibblan	
Biblioteket i tiden	20
Sveriges första retrobibliotek	
Internationella författarscener	22
Ett växande fenomen	
Ökat biblioteksfokus på Bokmässan	24
Ny satsning ska visa allmänheten bibliotekens bästa	
Debatt	26
Bernt Gustavsson - skönlitteratur och bildning	
Tre frågor	27
Tomas Lidman - Litteraturutredningens ordförande	
Profilen	28
Jenny Lindh - bibliotekarien med sin egen spalt	

Litteraturens politik

Om inga stödinsatser görs finns det en risk att vi inom en given framtid får handla alla böcker på nätet. Det kan också innebära att biblioteken får en roll som ensam bärare av den tryckta boken. Litteraturforskaren Ann Steiner ser ett behov av en tydlig litteraturpolitik. Hon är samtidigt tveksam till att Litteraturutredningen kommer göra någon skillnad.

Text: Fredrik Swedemyr

Ann Steiner är litteraturvetare vid Lunds universitet. Hon har tidigare forskat och skrivit böcker om litteraturens strukturella förutsättningar i dagens mediesamhälle. Ann Steiner har också medverkat som expert i Litteraturutredningen som presenteras på torsdag den 27 september.

– Det är ett stort arbete och det mest seriösa sedan 70-talet. En framträdande sak är att bokhandeln är betydligt mer klämd än vad man kunnat ana tidigare, säger hon.

En avgörande faktor bakom den något pressade situationen för den fysiska bokhandeln är att allt fler köper sina böcker på nätet, samtidigt som de stora bokhandlarna i högre utsträckning satsar på bästsäljare.

– Många kunder som vill ha smalare böcker blir hänvisade till nätet. Den fysiska bokhandelns fokus har flyttas från litteraturen till försäljning. Om alla bokinköp i framtiden sker på nätet, kanske biblioteket blir den enda platsen där man kan mötas av många böcker. I ljuset av vad som händer med bokhandeln, blir de också viktiga som en plats att gå till för att få tips, säger Ann Steiner.

Bokhandel i kris

Att bokhandeln är i kris har också uppmärksamats av Kulturrådet. Sedan december 2011 har man riktade insatser för att främja det litterära mötet i bokhandeln. Men Ann Steiner tror dock inte det räcker.

– Den här utvecklingen väcker många frågor. Varför ska vi ha en bokhandel? Är det en trevlig kulturell mötesplats? Ett stöd är inte räddningen. Vill vi ha kvar bokhandeln måste vi lyfta den här frågan högre, säger Ann Steiner vidare.

Distribution och tillgång till litteratur är en av de stora frågorna i dagens bokbransch. Att hitta ett fungerande system för bokmarknadens alla parter, från författare till läsare, är en av de stora utmaningarna enligt Litteraturutredningen. Inte minst visar den senaste tidens debatt kring e-boken hur svårt det kan vara. Kravet på lönsamhet och tillgängliggörandet av litteratur har här inte kunnat enas.

– Jag kan förstå att den nuvarande modellen är kostsam för biblioteken. Samtidigt förstår jag förlagens rädsla när det är lika lätt att låna e-boken, som att köpa den, säger Ann Steiner.

Ökad tydlighet

Situationen på dagens bokmarknad visar att det behövs en tydlig litteraturpolitik. Ann Steiner har i en artikel i Statsvetenskaplig tidskrift tagit tempen på litteraturens ställning i riksdagen mellan åren 2000 och 2011.

– Vad som framkommer är att det finns en massa idéer om vad litteratur är. Sedan omvandlas dessa idéer till tankar om till exempel utbildning, hur man ska bli en bättre människa, hälsa eller barns läsförmåga. Lit-

Expert Ann Steiner är litteraturforskare i Lund och har medverkat som expert i Litteraturutredningen som presenteras på Bokmässan. FOTO: Fredrik Swedemyr

teraturen ska göra allt. Från ett politiskt håll har man en väldigt instrumentell syn på litteraturen, säger Ann Steiner.

Vikten av tydlighet

Hon framhäver även att politiker ofta använder begrepp som litteratur, läsning och bok synonymt. Något som inte direkt bidrar till en tydlighet och som också kan få betydelse för gemene läsare.

– Ska man besluta om regelverk eller stödåtgärder är det viktigt att ha begreppen klart för sig. Talar vi om alla slags böcker? Är det skönlitteratur? Format? Idag har vi högre skatt på e-böcker. Är det den fysiska boken man vill stödja eller är det litteratur? Det kan få konsekvenser. Det är viktigt med en tydlig litteraturpolitik för att inte bara marknadens intressenter ska komma till tals, säger Ann Steiner vidare.

En tandlös utredning

Vilken betydelse Litteraturutredningen får för den framtida litteraturpolitikens konfiguration är i dagsläget oklart. Även om Ann Steiner tror på litteraturens kraft, har hon ganska små förhoppningar om att Litteraturutredningen kommer göra någon större skillnad.

– Utredningen har inte fått några pengar. Den identifierar problem och kommer med förslag. Fast utan pengar att dela ut finns det en risk att inget händer. Men litteraturen är nödvändig för ett bra samhälle och Litteraturutredningen kan alltid bidra till en viktig debatt, säger Ann Steiner. ■

Bokhandeln som hittar sin roll

På Odengatan i centrala Stockholm ligger en liten barnboksaffär med hela världen i sina hyllor. En mötesplats, en bokhandel och en presentaffär som tillsammans skapar en miljö att bli nyfiken på.

Text och bild: Helén Andersson

– Vår grundidé var att det skulle vara en demokratisk bokhandel med böcker på olika språk där allt fanns samlat på samma plats, säger Helena Eriksson Berhan, en av grundarna till bokaffären Bokspindeln.

– Det som skiljer oss från andra bokhandlare är vårt tydliga barnperspektiv och att alla barn ska synas i böckerna, tillägger Nina Suatan, den andra grundaren av Bokspindeln.

Kreativitet

Det finns mycket att titta på i butiken Bokspindeln. Det är lätt att förstå att affären är

Inspirerande miljö Bokspindeln har skapat en miljö där böcker somsas med presentartiklar. – Det skulle ju inte locka på samma sätt om det var en ren och steril bokhandel, tror Nina och Helena.

ett Mecka för både barn och vuxna i närområdet. Bilderböckerna är välexponerade och fullkomligt tigger om att bli bläddrade i, och

presentartiklar och pyssel är smakfullt placerade utan att ta över.

– Som liten bokhandel måste vi skapa en

miljö man blir nyfiken på och vill gå in och titta i, säger Helena.

– Och vi tycker att det ramar in och lyfter böckerna, tillägger Nina. Det ena sortimentet lyfter det andra, men vi har alltid varit nogga med att den delen inte får ta över. Det ska alltid kännas som en bokhandel. Och vi är ganska petiga med vad vi köper in, förtydligar hon. Det ska vara pedagogiska grejer som gärna kan hänga ihop med en bok, som till exempel en insektsburk på våren. Det ska vara utvecklande grejer, men också kul grejer.

Programverksamhet

Bokspindeln är en liten bokhandel som måste skilja sig mot större konkurrenter som bokkedjor, leksaksaffärer och varuhus. Ett arbete som kräver mycket kreativitet. Förutom böcker och presentartiklar har Bokspindeln en diger programverksamhet med bland annat återkommande sagostunder och författarbesök. Men också skrivarcirklar och öppet-hus-kvällar för pedagoger med olika teman som till exempel om det mångkulturella samhället eller om genusfrågor.

– Det är så vi jobbar, vi försöker knyta till oss andra kompetenser genom samarbeten, berättar Nina. Men som bokhandlare måste man vara jättebra på böcker, och det gäller all bokhandel. Det märker kunderna och det är ett förtroende man måste bygga upp.

Andra språk

Bokspindeln öppnade 2003 och har sedan dess hunnit etablera sig på svenska bokmarknaden och tilldelades IBBYS Gulliverpris 2012. Priset fick de bland annat för att de utvecklat en självklar mötesplats och resurs för alla som är intresserade av barnlitteratur från olika delar av världen och för att deras utåtriktade arbetssätt har gjort Bokspindeln till en viktig plats för både organisationer och enskilda.

– Biblioteken och förskolorna är våra stora kunder just för böcker på andra språk. De finns runt om i landet och handlar från vår webshop, säger Nina. På webshopen finns

Sagornas beskyddare Nina Suatan och Helena Eriksson Berhan berättar att deras bokhandel Bokspindeln har fått sitt namn efter spindeln Anansi som är sagornas och berättelsernas beskyddare i västafrikansk berättartradition.

bara böcker på andra språk och böcker som skildrar andra kulturer. Och det är vi i stort sett ensamma om.

– Men det som folk är glada för när de kommer hit till affären är att allt finns samlat på ett ställe, både böcker på andra språk och böcker på svenska, tillägger Helena.

Mötesplats

Helena och Nina är båda antropologer och möttes när de arbetade på Etnografiska museet. De har vuxit upp i Sverige och har sina rötter i olika länder, och båda delade samma uppfattning att det saknades en mötesplats där man kunde få människor att känna sig bekräftade på olika sätt.

– Det kändes naturligt att mötesplatsen skulle vara en bokhandel och att det var böckerna som knöt ihop allting, berättar Helena. En plats med föreläsningar och böcker med ett tydligt barnperspektiv.

– Vi såg vår roll som spindeln som är bra

på att föra samman människor, ler Nina.

Liten bokhandel

Både Nina och Helena ser fördelar med att vara en mindre bokhandel där de kan vara mer flexibla i utformning och innehåll. De tror också båda på bokens framtid, på behovet av att få bläddra och att titta i en bok tillsammans med sitt barn. Däremot ser de en fara i om större bokhandlare också börjar erbjuda böcker på andra språk i större utsträckning.

– Skulle de börja erbjuda det finns det ingen anledning för oss att finnas kvar, tror Nina.

– Att vara en liten bokhandel är inte lätt, men roligare, säger Helena. Det måste ju hända saker hela tiden, det går inte att bara köpa in böcker och sitta och vänta. Då kan kunden lika gärna köpa böckerna på internet. I en liten bokhandel måste det hela tiden hända saker. Hela tiden. ■

Framsidan.net

Berättande för barn

Att skapa en berättelse i ord och bild är en konst i sig. På Högskolan för Design och Konsthantverk i Göteborg kan redan verksamma illustratörer, formgivare, konstnärer och fotografer utveckla sin förmåga att uttrycka sig i ord och bild för barn. Tonvikten ligger på berättande och målet är att under en termin genomföra ett bilderboksprojekt från idé till färdigt resultat.

LÄS MER PÅ FRAMSIDAN.NET

Den självklara skönlitteraturen?

När vi i det pågående projektet ”Synen på skönlitteratur på svenska bibliotek” intervjuade ett antal chefer, inköpsansvariga och bibliotekarier och frågade om skönlitteratur skall finnas på svenska folkbibliotek svarade föga förvånande samtliga ja. Mera intressant är då hur denna starka övertygelse uttrycks. Det är genomgående med ord som ”självklart” och ”naturligt”. Flera av de intervjuade säger att det är så självklart att de har svårt att motivera det. Man kan glädjas åt skönlitteraturens okontroversiella ställning på folkbiblioteken, men den kan också ha en baksida. Grundläggande frågor om kvalitet, urval, och generer kan hamna i skymundan eller behandlas enligt en sedan länge utvecklad praxis som kanske inte alltid blir föremål för reflexion. Självklarheten kan skymma det faktum att litteraturläsningen och litteraturförmedlingen befinner sig i ett nytt kulturellt och medieteknologiskt läge som kräver andra svar på de grundläggande frågorna om vad, hur och varför man skall ägna sig åt skönlitteratur.

Skönlitteraturens ställning

Om självklarhet är ett sätt att sammanfatta skönlitteraturens ställning på folkbiblioteken så är osäkerhet och ambivalens ett annat. Denna blir synlig hela vägen uppifrån och ner: från centrala regelverk och policydokument som Bibliotekslagen, via biblioteka-

riutbildningen, ned till kommunernas kulturplaner och de enskilda bibliotekens biblioteksplaner. På ingen av dessa nivåer verkar det finnas tydligt uttalade mål och medvetna strategier för arbetet med skönlitteratur. Det finns säkert en mängd undantag i enskilda kommuners och biblioteks styrdokument men det övergripande intrycket är en frånvaro av ett tydligt formulerat förmedlingsuppdrag, liknande exempelvis det som är aktuellt för det statliga litteraturstödet med dess explicit framskrivna kriterier vad gäller demokrati, tillgänglighet, mångfald och kvalitet. Om denna otydlighet berättar flera av de personer vi intervjuat.

Förmedlingens bredd

Ett tredje sätt att beskriva läget är med begreppet mångfald. Det insamlade materialet pekar på en stor bredd, variation och kreativitet när det gäller metoder för litteraturför-

medling. Här återfinns ”klassiker” som författarbesök, litteraturfestivaler, uppsökande verksamheter, läsecirklar och temaskyltningar, men också en mängd nyare grepp – inte sällan sammanvävda med digital teknologi, olika deltagarkulturella praktiker och sociala medier.

Saknas forskning

Till skillnad från exempelvis vårt grannland Norge saknas det i hög utsträckning relevant och uppdaterad forskning att luta sig

FOTO: Fredrik Swedemyr

mot för ett medvetet strategiarbete kring litteraturförmedling på biblioteken. Syftet med vårt projekt är inte på något sätt att täppa till denna lucka – det krävs betydligt mer omfattande och storskalig forskning för det. Målet är i stället det mera blygsamma att utifrån det material som samlats in försöka resonera om vilka möjliga spår av litteratursyner som framträder, hur dessa skulle kunna förklaras samt vilka tänkbara konsekvenser de får för det litteraturförmedlande uppdraget. Frågor om kvalitet, urvalsprinciper, genre och smak ägnas särskild uppmärksamhet. Sammantagna kan förhållningssätten till dessa kategorier ge en ganska god uppfattning om vilka litteratursyner som är i omlopp – och varför. Vi kommer att redovisa projektet i en längre rapport senare i höst.

Den goda litteraturen

Redan nu kan vi konstatera att det verkar finnas ett uppdämt behov av att diskutera

dessa grundläggande frågor. Skönlitteraturens självklarhet satte i flera av intervjuerna snabbt igång funderingar och reflexioner hos informanterna om vad skönlitteraturen på biblioteken skall vara bra för. Det bådär gott för det nytänkande kring det litteraturförmedlande uppdraget som vi ser som en nödvändighet. Risker är annars att man fastnar i det jag i min nya bok *Den goda boken* (Studentlitteratur 2012) kallar myten om den goda litteraturen – en sedimenterad uppsättning föreställningar om litteratur där den gemensamma nämnaren är att skönlitteraturens godhet tas för given och där man utgår ifrån att läsningen av den alltid och automatiskt har goda effekter. ■

Text: Magnus Persson

Magnus Persson är professor i litteraturvetenskap med didaktisk inriktning på fakulteten för lärande och samhälle på Malmö högskola. FOTO: Sophie Elsässer

Mot nya litterära landskap

Hur Folkbiblioteken ser på skönlitteratur har de tre regionerna Halland, Västra Götaland och Stockholm tittat på i projektet "Synen på skönlitteratur på svenska bibliotek". Snart är det dags att presentera slutsatser och analyser av förstudien.

Projektet har genomförts i tio kommuner där bibliotekschefer, inköps- och programansvariga har intervjuats om folkbibliotekens syn på skönlitteratur. Samtidigt har också en enkät gått ut där bibliotekspersonal har fått svara på frågor om vad och hur de själva läser.

– Vi fick in 26 svar så vi har ett för litet underlag för att kunna dra några större slutsatser, säger Maria Ehrenberg, utvecklingsledare Regionbibliotek Halland. Men av

de svar vi fick ser vi samma mönster. Biblioteksfolk läser företrädesvis skönlitteratur med romaner och deckare i topp. Lyrik läses mera sällan och fantasy så gott som aldrig. Man väljer helt enkelt ungefär samma litteratur som låntagare, i första hand bredare och allmänt omtalad litteratur där experimentell och nydanande litteratur väljs bort.

Medvetandegöra

Enkäten visade också att bibliotekspersonal läser ofta vilket Maria tycker är positivt och tycker att det är det man ska fokusera på. Hon ser också att biblioteken anser att skönlitteratur är bra, men att befintligt arbete kring skönlitteratur skulle kunna komma mycket längre än idag.

– Vi måste bli medvetna om skönlitteraturen, precis som vi blev kring informationssökning, säger hon och avslöjar att pro-

jektgruppen kommer att söka pengar till en utökad undersökning.

– Vi vill att hela projektet ska leda till en utbildning som stimulerar arbetet med skönlitteratur på enskilda bibliotek. En utbildning kring arbetssätt, struktur och strategi. Det finns ett tydligt önskemål från biblioteken om detta, konstaterar hon. ■

Text: Helén Andersson

Fakta

Hela undersökningen kommer att presenteras på Mötesplats i Borås 11-12 oktober.

Under våren 2013 kommer undersökningen att presenteras i en skrift.

Smakens politik

Det statliga litteraturstödet ska garantera en bred utgivning av böcker. En bok får stöd om den bedöms hålla god kvalitet. Kring litteraturstödet svävar också en politisk ambition med den goda boken. Linnéa Lindsköld är doktorand på Bibliotekshögskolan och forskar kring synen på kvalitet i svensk litteraturpolitik.

Text och bild: Fredrik Swedemyr

– Det blir som en stämpel från staten att en bok är av hög kvalitet. Ett okej, säger Linnéa Lindsköld.

Kulturrådet ger stöd åt böcker inom olika kategorier. Linnéa Lindsköld har tittat närmre på kategorin ”ny svensk skönlitteratur”. Det handlar om pengar som ska täcka produktions- och distributionskostnader. Förlagen skickar in titlar till Kulturrådet. Ansökningarna behandlas löpande och varje år får runt 400 titlar ett slags statligt kvalitetssigill och en ekonomisk knuff.

En ständig jakt

En arbetsgrupp bestående av kritiker, författare, en och annan bibliotekarie, forskare och andra personer med anknytning till den litterära sfären fattar beslut om vilka titlar som ska få stöd. Att det är en expertgrupp som bestämmer anses ge själva kvalitetsbegreppet ett visst mått av självständighet.

– Det är en arbetsgrupp med ett antal personer, som bestämmer vem som ska få stöd. Medlemmarna byts ut efter cirka två år. Det intressanta är att det inte finns så många som besitter den här kompetensen och Kulturrådet letar ständigt efter nya kandidater, säger Linnéa Lindsköld.

Sammansättningen i arbetsgruppen har stundtals också varit en omdebatterad fråga. Bland annat fanns det en debatt under 2000-talets början om att arbetsgruppen

Jobbar på avhandling Linnéa Lindsköld är doktorand på Bibliotekshögskolan i Borås och forskar kring kvalitetsbegreppet. Hon har också medverkat i en utgåva av Litteraturutredningens forskningsantologi.

hade alltför nära kopplingar till enskilda förlag, vilket gjorde att man införde speciella jävsregler.

Olika synsätt

Litteraturstödet är ett sätt att driva litteraturpolitik. Linnéa Lindsköld i sällskap av andra forskare framhäver litteraturpolitikens instrumentella karaktär.

– Det finns olika sätt att se på litteraturen. Det finns ett glapp mellan politiken och den litterära estetiken. Litteraturpolitiken flyter ofta över i andra politikområden, som integration eller utbildning. Det kan handla om att litteraturen ska bidra till någon form av nytta genom att exempelvis vara språkutvecklande, säger Linnéa Lindsköld vidare.

Litteratur och demokrati

Hon skriver vidare i Litteraturutredningens forskningsantologi att det finns "...ett underliggande antagande om att litteratur av god kvalitet gör läsarna till bättre människor och medborgare...". Samtidigt som det finns en underliggande mening med att främja så kallad kvalitetslitteratur och att detta har ett slags demokratiskt värde, lämnar politikerna över själva frågan om vad som är kvalitet till en expertgrupp.

– Från politiskt håll säger man inte vad kvalitet är. Man talar snarare om vad det inte är. Det är inte kommersiell så kallad "kiosk-litteratur" eller pornografi. Under 70-talet var det mer andra litteraturgenrer som sattes i motsats till kvalitetslitteratur. Sedan har det gradvis förflyttats till att också handla om andra medier, som videovåld och dataspel, säger Linnéa Lindsköld.

Grundvärden

Även om kvalitet inte definieras i kulturpolitiska sammanhang, finns det en del värden som kan knytas till en slags litterär estetik. Originalitet, intensitet och komplexitet är ord som förekommer i arbetsgruppens riktlinjer för bedömning. Men även lyrik och debutanter ska främjas. Detta kan, enligt Linnéa Lindsköld, tolkas som att begreppet kvalitet inte är fullt så självständigt.

Litteratur och makt

Det finns också en maktdimension kring litteraturstödet. Författarförbundet hade initialt en central roll för stödets tillkomst.

– I 68-års litteraturutredning skulle man utreda bokens ställning och ett av målen var att införa ett stöd till litteraturen. I propositionen som kom blev det ett väldigt bantat förslag. Författarförbundet tog initiativet och bildade en egen arbetsgrupp som utredde frågan vidare. Deras förslag lades senare direkt in i en politisk motion och det var så litteraturstödet kom till. Det var ett direkt förslag från Författarförbundet och det är något unikt, säger Linnéa Lindsköld.

Författarförbundets betydelse har i dagsläget ebbat ut. Hon framhäver att de två

största förlagen idag har en betydande maktställning genom att de har kontroll över både produktion och distributionsleden.

– Där har litteraturpolitiken inte tagit så värst många åtgärder. Men makten flyter på en rad olika nivåer och det är svårt att säga vem som har makt över litteraturpolitiken idag.

Den osynliga läsaren

Debatten kring litteraturstödet och kvalitetsbegreppet har förts på en rad olika kultursidor genom åren. En kritik som framförts är att kvalitetsbegreppet inte direkt rimmar med ett demokratiskt samhälle genom att själva definitionen av en god bok görs av ett fåtal män och kvinnor i ett relativt slutet rum. Att man utesluter vissa genrer med ett alltför snävt kvalitetsbegrepp, kan också vara ett hot mot den litterära mångfalden. Andra i debatten menar, enligt Linnéa Lindsköld, att kvalitetslitteraturen är en förutsättning för ett demokratiskt samhälle. Men en röst som sällan hörs i sammanhanget är läsaren.

– Läsarna får ta vad de får. De ser ju aldrig böckerna som inte kommer ut. Inom litteraturpolitiken försöker man ofta lösa problem som läsarna inte ser som problem. En läsare uppfattar det sällan som problematiskt att en bok är för billig. Istället kanske de reagerar över saker som begränsade öppettider på biblioteken, säger Linnéa Lindsköld. ■

Linnéa Lindsköld medverkar tillsammans med bland andra Ann Steiner och Maria Ehrenberg i ett seminarium på Bokmässan om huruvida vi har någon svensk skönlitteraturpolitik.

Seminarieret arrangeras av Kultur i Väst och BHS - Högskolan i Borås och Nordicom och äger rum på torsdag med start klockan 11.00.

Läs mer på www.kulturivast.se

Kort och gott

Alla läser!

Kulturrådet och Skolverket arrangerar tillsammans med Barnkulturåret i Göteborg och Kultur i Väst, den nationella konferensen Alla läser! Att bygga för jämlik läsutveckling.

Fokus under konferens kommer att ligga på hur man skapar verkliga förändringar genom att bygga starka strukturer och samarbeten som främjar läsning för alla barn och ungdomar.

Konferensen vänder sig till alla med övergripande ansvar för barns och ungas läsutveckling och arrangeras i Göteborg 18-19 oktober.

Bättre läskunnighet prioriterat i EU

EU:s mål är att andelen dåliga läsare bland 15-åringar ska minska till 15 procent inom åtta år. Därför tillsattes förra året en expertgrupp för att komma med förslag på hur det ska gå till. Nu har de presenterat ett förslag som bland annat säger att skolan måste få fler lärare anställda, att digital undervisning ska uppmuntras och att ungdomar ska få mer varierad läsning i skolan med både tecknade serier och böcker. Expertgruppen tycker också att samarbetet mellan skolor och företag ska öka så att läsningen får mer relevans för verkliga situationer. Dessutom vill man starta läskunnighetsprogram som omfattar hela familjer.

I början av oktober samlas EU:s utbildningsministrar för att med rapporten som grund diskutera hur man ska gå vidare.

Linje 500 - en annan bokbuss

Busslinje 500 går som en röd tråd genom Västmanland och många ungdomar åker linjen varje dag till skolor och fritidsintressen. Linje 500 är numera både en busslinje och ett läsfrämjande projekt där resenärerna kan överraskas av både böcker och berättarrazzior under resan.

Text och bild: Helén Andersson

– Jag tänkte vi skulle åka linje 500 till Skinnskatteberg så du får uppleva en del av turen och se en del av projektet i verkligheten, hälsar bibliotekskonsulent Christina Stenberg när hon möter mig vid tåget i Köping. Detta en riktig pendelbuss, förklarar hon och sammanfattar därmed hela idén bakom projektet Linje 500; att inspirera till läsning genom att se till att det finns böcker där ungdomarna vistas.

Läs och lämna vidare

På den blå-vit-röda bussen finns det blå platskorgar med pocketböcker utplacerade på några ställen med uppmaningen att läsa och lämna vidare. Just på den här turen är det få pendlare och det är för tillfället också ganska få böcker i korgarna.

– Men det är ju också glädjande, ler Christina. Försvinner böckerna så läses de. Korgarna fylls på ungefär tre gånger per termin och det är strax dags för ny påfyllning inför hösten.

Mycket tid på bussen

Läsprojektet Linje 500 startade hösten 2010

och är nu inne på sitt tredje år. Mycket har hunnit hända sedan bibliotekarie Isabelle Andersson Bede själv pendlade till sitt nya arbete på biblioteket i Skinnskatteberg och såg hur mycket tid ungdomar i länet tillbringade på bussen på väg till skolor, fritidsintressen och kompisar.

– Bussen är som en röd tråd som binder ihop många små kommuner mellan Köping och Avesta, berättar hon när hon tar emot Christina och mig på biblioteket i Skinnskatteberg. Som bibliotekarie i en liten kommun är det svårt att hinna med allt, fortsätter

hon. Så när jag satt där på bussen tänkte jag att biblioteken i de sex kommunerna längs busslinjen skulle vinna på att göra något tillsammans, något som också gav ungdomarna en gemensam kontaktyta.

Samarbete

Isabelle formulerade sin idé där vandringsböcker för ungdomar på busslinje 500 skulle vara ett läsfrämjande projekt och kallade sina kollegor till en första träff.

– Vi kände knappt varandra men det blev ett jättebra möte där vi redan vid första träffen formulerade en ansökan till Kulturrådet.

Det gemensamma projektet fick barn- och ungdomsbibliotekarierna att samarbeta runt bokval, runt en gemensam blogg, med marknadsföring och med att helt enkelt driva ett gemensamt projekt.

– En oväntad bonus blev ju att vi fick anledning att besöka varandras bibliotek och lära känna varandra och få kollegor med samma intresse och erfarenheter, säger Isabelle. Projektet har blivit en vidareutbildning

Sarah Dessen
Mitt perfekta liv

Läs lämna vidare
www.linje500.blogspot.com

rabén&sjögren

och inspiration för oss som jobbar med barn och unga och med tiden har vi utvecklat en arbetsfördelning där till exempel ansvaret för att skriva på bloggen numera cirkulerar.

Ett annat nytt samarbete var med en helt ny yrkesgrupp på Västmanlands lokaltrafik där både busschaufförer och de som städar bussarna blev inblandade. I början fanns det en del misstänksamhet och många trodde att böckerna skulle kastas omkring och skräpa ner. En misstänksamhet som med tiden har vänt till något positivt.

– En positiv bieffekt är att busschaufförer och de som städar också läser böckerna vi lägger ut, säger Isabelle. Den huvudsakliga målgruppen är ungdomarna som åker, men vi vet nu att böckerna också har gynnat läsningen bland äldre. Både bland personalen på bussarna och bland andra resenärer. Det är kul, skrattar hon.

Spred sig

Projektets syfte att se till att det finns böcker där ungdomar finns förde så småningom ut projektet till också andra platser i kommunerna. Platser där ungdomar vistas på sin fritid.

– Här i Skinnskatteberg har jag till exempel lagt böcker vid grillkiosken, i sporthallar, i galleriet, på kulturskolan och förstas på fritidsgården, berättar Isabelle. Det är samtidigt ett sätt att synas i samhället och att marknadsföra projektet. Och de flesta är positiva till böckerna, konstaterar hon. Och

Samarbete Isabelle Andersson Bede tror att biblioteken i de delfogande kommunerna kommer att fortsätta samarbeta efter projektet.

– Vi har ju bildat ett fungerande nätverk och bloggen kommer med all säkerhet att fortsätta existera.

liksom på bussarna försvinner böckerna. Förhoppningsvis läses de också.

Berättarrazzior

Under projektets första år var det stort fokus på att det ska vara lustfyllt att läsa. Men under andra året utvecklades också lusten att stimulera till berättande på olika sätt. Därför

samarbetar projektet med berättarkompaniet Fabula Storytelling som bland annat genomfört berättarrazzior på busslinje 500.

– En väldigt lyckad aktivitet, konstaterar Christina och berättar om skratt och uppskattning från alla passagerare på bussarna under razziorerna.

– Men det har också med delaktighet att göra, fyller Isabelle i. Med berättande kan du både lyssna, diskutera eller berätta själv. Läsning är ju mer en individuell upplevelse.

För att utveckla berättardelen i projektet kommer de sex kommunerna tillsammans arrangera ett berättarläger på höstlovet. Ett arrangemang som är möjligt tack var samarbetet över kommungränserna.

– Det är både lättare att genomföra och ger ett bättre underlag, förklarar Isabelle. Här i Skinnskatteberg finns det kanske inte så många intresserade ungdomar, men slår vi ihop oss så finns det. Och så hjälper vi ju de intresserade ungdomarna att hitta varandra och knyta kontakter. Tänk vad roligt om vi kunde stimulera till att det blir fler nya Fabula Storytellingkollektiv, säger hon.

Gott och blandat

Projektets viktigaste mål har varit att få ungdomar att läsa, inte att marknadsföra biblioteket. Det framgår inte heller någonstans på bussen att det är biblioteket som ligger bakom. Däremot har alla böcker en etikett med bloggadress och bibliotekets logga. Det faktum att många ungdomar inte bor i tätorterna gör att många också prioriterar andra aktiviteter på sin fritid än att besöka biblioteket.

– Vi fungerar ju som ett skolbibliotek på dagarna så många ungdomar finns här då. Men de kommer inte så ofta som vi skulle önska på fritiden och därför är det viktigt att poängtera det lustfyllda, i motsats till det kravfyllda, och jag ser gärna fler ungdomar här efter skoltid, säger Isabelle.

Det lustfyllda styr också till viss del val av den litteratur som läggs ut i bussarna. Det är i huvudsak ungdomslitteratur, noveller, poesi, mycket aktuell och ny litteratur som blivit pocket, böcker som blivit film och faktaböcker som kan väcka nyfikenhet.

– Gott och blandat helt enkelt, konstaterar Isabelle. ■

Fakta

Bakom projektet Linje 500 står bibliotekarier från Köping, Kolsva, Skinnskatteberg, Fagersta, Norberg och Avesta.

Förutom biblioteken längs med busslinje 500 genomförs projektet i samarbete med Länsbibliotek Västmanland och Västmanlands Lokaltrafik med bidrag från Statens Kulturråd.

Läs bloggen: www.linje500.blogspot.com

I sagans värld

Förskolan med litteraturen i fokus

I skogen mellan träden blir en fågel till en vildvittra. Litteraturen öppnar ett fönster och släpper in en gränslös värld. På Svejserdalens förskola i Mölndal har man en litteraturprofil. Med berättelsen i fokus möter barnen glädjen i såväl läsningen som leken.

Text och bild: Fredrik Swedemyr

Anna Hedlund läser högt På Svejserdalens förskola i Mölndal har man en litteraturprofil. Sagan står i fokus för den pedagogiska verksamheten. Att skapa en bra lästund är en del i arbetet. Sagan öppnar sedan näst intill gränslösa möjligheter att jobba vidare med såväl teater, bild och lek. Att det ska vara kul är en viktig förutsättning.

Det är fantastiskt att kunna ge barnen en upplevelse och tillgång till magiska världar. Det är viktigt att redan i förskolan börja träna förmågan att när som helst kunna flytta in i en berättelse, säger Anna Hedlund förskollärare på Svejserdalens förskola.

På ett litet loft nära taknocken har Anna samlat en grupp barn. Hon tar fram Lillebror och Nalle av Jujja och Tomas Wieslander. Bland stora kuddar och grenar av papier-maché lyssnar barnen nyfiket. Just

den här dagen handlar kapitlet om att vara brandman. När sagostunden ebbat ut står barnen på led. Ivriga små fötter tassar lite otåligt fram och tillbaka. Där ute förvandlas berättelsen till lek.

– Ja! Vi ska leka brandkår!

Anna delar ut små svarta och gula brandmansjackor i tamburen. Och som i en utryckning försvinner barnen springande ut genom dörren.

– Vi försöker också initiera lekar som har med berättelserna att göra, berättar Anna.

Arbetsmetoden och litteraturprofilen har växt fram genom åren. Sagan har från början varit grunden i lärandet. Utifrån en given berättelse har man sedan jobbat med element som drama, dans, dramatik, bild och form.

– I vårt arbetssätt finns det tusen möjligheter att väva in läroplanens alla delar. Men det viktigast är att det ska vara kul och att barnen är delaktiga, säger Anna vidare.

Samarbete viktigt

Senare har man även jobbat med en rad

“ Vi försöker också locka till att använda digitala böcker. Att använda en läsplatta ger också möjligheter att jobba med bild och film. Barnen älskar att filma och vi som pedagoger måste ge dem det utrymme och skapa tillfällen för barnen att leva ut sin kreativitet. Att uppleva böcker måste vara lustfyllt.”

Anna Hedlund

Hjälpredor Dockor är en del av den pedagogiska verktygslådan. Lärarna gör sina egna dockor för varje saga.

olika projekt som på olika sätt har stärkt litteraturprofilen. Bland annat var man med i Läskraft Västra Götaland 2008 som drevs av dåvarande Regionbibliotek Västra Götaland. En tanke med projektet var just att utveckla metoder för att sprida läslust.

– Vi fick igång ett bra samarbete med biblioteket och nu kommer bokbussen hit en gång i månaden. Det ger också barnen en möjlighet att vara delaktiga. De får välja böcker och kan tipsa varandra. Det blir en stund som inbjuder till samtal om böcker genom att vi som pedagoger ställer frågor. Varför gillar du den boken? Biblioteket har haft en stor roll. Bibliotekarierna har bland annat informerat om nya böcker och varit med på våra drop in-stunder. En tanke har varit att barnen ska lära känna barnbibliotekarien. Samarbete är viktigt för att få in ytterligare perspektiv på sina egna tankar, fortsätter Anna.

Personalen på Svejserdalens förskola har placerat ut böcker på lite olika ställen i de olika rummen. Litteraturen är ständigt närvarande och tanken är att det alltid ska finnas en bok inom räckhåll. Boken är en del av det dagliga arbetet.

Bästa boken

Tillsammans med de andra förskolorna med litteraturprofil i Lackarebäcksområdet i Mölndal har man enats om ett antal kriterier för arbetet. Sagan eller berättelsen är utgångspunkten. Varje år väljer en grupp pedagoger från olika förskolor i området ut ett antal böcker som samtliga pedagoger på förskolorna får rösta på. Vinnaren blir årets huvudbok, kring vilken den pedagogiska verksamheten kretsar.

Att barnen får skapa, leka och uppleva en saga är en del av riktlinjerna. Det ställer också speciella krav på personalen att i vissa lägen kunna bjuda på sig själva genom att ibland spela teater.

– Vi klär ut oss. Vi har också handdockor som pedagogiska hjälpmedel och som vi gör själva utifrån den saga vi jobbar med, berättar Anna.

Sätta guldkant

Det är inte heller alla barn som automatiskt finner sig till rätta i en stillsam lässtund. Att på olika sätt dramatisera berättandet, är ett medvetet sätt att sätta guldkant på lässtunden. Ibland kan det också handla om att ha med sig påsar med olika föremål som knyter an till sagan. Andra gånger har man lässtunden ute i den kringliggande skogen där kanske sagan och verkligheten flyter ihop när svampar blir till små mucklor.

Med litteraturen som profil möter fantasin verkligheten i olika former. Som en nästan självklar del är det digitala formatet också en del av barnens vardag.

– Vi försöker också locka till att använda digitala böcker. Att använda en läsplatta ger också möjligheter att jobba med bild och film. Barnen älskar att filma och vi som pedagoger måste ge dem det utrymme och skapa tillfällen för barnen att leva ut sin kreativitet. Att uppleva böcker måste vara lustfyllt, säger Anna Hedlund. ■

I huvudet på en bokslukare

Siri Vikman lärde sig läsa när hon var fyra. Nu är hon nio och läser tjocka fantasyböcker, ofta avsedda för äldre barn och ungdomar. När hon läser hör hon knappt om någon pratar med henne.

– Jag lever mig in i böckerna. Det är så spännande, som att vara inne i en annan värld, säger hon.

Text och bild: Tove Eriksson

Här är hon på hemmaplan, det är tydligt. När nioåriga Siri Vikman kommer in på biblioteket i Bjärred styr hon vant stegen mot barn- och ungdomsavdelningen.

– Jag har många planer på vad jag ska läsa, säger Siri och låter pek fingret vandra ivrigt längs bokryggarna i hyllan. Hon läser mest fantasy, helst serier med flera tjocka böcker.

– Jag ser på utsidan vilka som är bra. Jag tycker om när bilden på boken är på det som boken handlar om. Sen läser jag på baksidan. Siri pratar fort, nästan som om orden vill ut snabbare än hon hinner forma dem. Hon läser fort också, slukar ofta flera böcker i veckan och har alltid fyra eller fem igång samtidigt, så att hon snabbt kan plocka upp nästa när en är utläst.

– Alltså, man vill ju veta hur det går. Men det är ändå inte roligt när böckerna tar slut. Det är därför det är bra att läsa många samtidigt, säger Siri.

Började med Bamse

Siri lärde sig läsa redan som fyraåring. Hennes mamma Jenny Vikman förstår inte riktigt hur det gick till, även om de är en läsande familj.

– Visst, vi har alltid läst mycket. Godnattsaga varje kväll, även om det så är nyårsafton och klockan är halv ett. Det är ett mysigt sätt att varva ner. Men det var som att Siri hade

Bokslukare. Siri Vikman är en flitig låntagare på biblioteket. I en tid när läsningen bland unga går ner och kompisarna hellre sitter framför Minecraft eller andra onlinespel, tar hon klivet in i litteraturens värld. Hon har ofta flera böcker på gång samtidigt och backar inte för att läsa böcker som är tänkta för äldre barn.

en egen inre drivkraft att börja läsa själv, säger hon.

När Siri var runt två-tre år fick mamma Jenny och pappa Petter läsa Bamsetidningar högt för henne, gärna många gånger.

– Man blev lite trött, men det gjorde vi, samma tidningar om och om igen, berättar Jenny.

De visade dottern hur hon kunde ljuda orden och hon följde med i texten. Hon tyckte också om att leka historierna ur tidningarna. Sen övade hon läsning på egen hand.

– Siri lärde sig helt själv, vi fick inte lägga oss i för mycket. Det gick med en rasande fart och när hon var fyra kunde hon läsa.

Hon läste flytande innan hon började i förskoleklass, säger Jenny.

När Siri gick i ettan fick hon en Harry Potter-bok av sin morbror. I rask takt slukade hon sedan ytterligare fyra böcker i serien, men sedan sa mamma och pappa stopp eftersom de tyckte att böckerna var lite för otäcka för en sjuåring. Men de visste inte riktigt hur länge de skulle vänta med att låta henne läsa de andra delarna.

– Siri frågade oss varje dag när hon skulle få läsa nästa bok och vi insåg att vi inte hade något bra svar. Man kan ju inte hindra någon att läsa. Men det är en svår fråga, för jag hinner ju själv inte läsa allt som Siri läser. Om man ska sätta stopp – var och när ska man göra det? säger Jenny.

Sällar själv

Även Siris lärare på Alfredshällskolan i Bjärred, Karin Strömberg, har under sina femton år som lärare funderat mycket på hur man ska hantera barn som läser så mycket och så fort att de plöjer böcker avsedda för äldre barn eller till och med vuxenböcker. – Jag hade också tankar kring Harry Potter. Men jag läste på lite om det och tror att det kan vara så att barnen själva sällar vid läsningen och helt enkelt inte lägger så mycket vikt vid det som de inte förstår, eller som de inte är mogna att ta in, säger hon.

När det gäller Siri är det ganska sällan hon läser något som skrämmer henne, säger hon själv. Fast mamma Jenny säger att det kan hända att Siri vill ha en extra godnattkram när hon har läst något läskigt. Och en gång, säger hon, så lade Siri självmant ifrån sig en bok som var skrämmande.

– Ja, det var en där många dog, säger Siri.

Ibland tar hon med sig boken som hon läser till mamma eller pappa och läser för dem. Det kan vara något som är roligt eller spännande, men också något som hon inte förstår riktigt. – Det senaste exemplet var en antologi där författare berättade om varför de blev författare, en bok för vuxna alltså, säger Jenny. En text handlade om en sorglig uppväxt, bland annat med en morbror som tog livet av sig...

Siri tittar upp från den tidning som hon har försjunkit djupt i under de vuxnas samtal, nu engagerad igen. – Och den andre söp ihjäl sig för han var ledsen för att hans bror dog! Hon kan inte riktigt sätta fingret på vad det var som gjorde att hon ville läsa just det avsnittet högt för sin mamma.

– Jag vet inte. Kanske för att det var lite konstigt, säger hon.

Barns läsande öppnar många gånger för samtal som aldrig annars hade ägt rum.

– Vi bor i ett privilegierat område. Det är inte så lätt att förklara för sina barn att inte alla har det så bra, hur kommer man in på det? Där är böcker en bra väg in, säger Jenny.

En egen värld

När Siri läser så är hon liksom bortkopplad från världen. Hon ligger oftast i sängen eller i soffan hemma, och om hon blir tillsagd att gå ut och leka, så tar hon med sig en bok och ligger på gräset eller i en solstol.

– Jag lever mig in så mycket i böckerna att jag inte hör när folk pratar med mig. Jag kan läsa där det är stöjtigt och stormigt, som i en hörna på fritids där legot finns. Jag läser i soffan där fast alla leker runtomkring. Det är spännande att läsa och jag är liksom inne i en annan värld, säger hon.

Klasskompisarna delar inte alltid hennes stora intresse för böcker.

– De läser tunna böcker. De flesta är Minecraft-nördar. Ibland tycker de att jag läser för mycket, men jag gör som jag vill.

Att skriva är Siri däremot inte så förtjust i. Det tar för lång tid på något sätt, förklarar hon, tid hon hade kunnat använda för att läsa. Nog för att hon kan stava bra eftersom hon läser så mycket, men hon är inte så noga med att det blir rättstavat, för det, ja... tar för lång tid.

– Fast jag har massor av berättelser här inne, säger hon och knackar sig på huvudet.

Läraren Karin försöker uppmuntra Siri att skriva. Hon får extra läsläxa och i uppgift att skriva boktips till de andra i klassen och dessutom läsa upp dem, vilket är bra att öva på.

Karin tycker att det är väldigt roligt att ha bokslukare i klassen. Det är inspirerande för både henne själv och de andra eleverna när Siri boktipsar.

– Men det kan ibland vara svårt att hinna se till att elever som Siri är stimulerade, när man samtidigt har barn i klassen som inte alls har kommit igång med sin läsning och behöver hjälp att läsa baksidestexterna på böcker. Då har vi god hjälp av biblioteket, säger hon.

Karin uppmuntrar också Siri att vidga sitt läsande till andra genrer, och med hjälp från biblioteket har hon hittat och börjat läsa lite mer faktaböcker som hon gillar, gärna om historia.

Står först i kön

Siri är en av stammisarna på biblioteket i Bjärred. Hon kommer oftast hit i sällskap med sin mamma, men ibland också på egen hand. Hennes favoritbibliotekarie Lena Forsberg hjälper henne att hitta nya böcker att läsa.

– Lena vet vad jag läser och ger mig tips. Hon behöver inte fråga ”har du läst den här?”, ”har du läst den här?” och plocka fram böcker som barn i min ålder brukar läsa, eftersom hon vet vad jag har läst, säger Siri.

För Lena är det roligt med besökare som Siri.

– Vi har ett gäng storläsande barn som kommer ofta, men Siri är en av de yngsta. Det är en utmaning för mig att försöka hitta böcker som hon gillar.

Nu står Siri först i kön till del två i serien om Oksa Pollock av Anne Plichota and Wolf Cendrine, och frågar förväntansfullt Lena om den har kommit in. Det har den inte och Siri ser besviken ut. Men Lena säger att den kommer snart.

För en bokslukare finns det alltid väldigt mycket att se fram emot. Siri tror att hon alltid kommer att läsa lika mycket. Troligen fortsätter hon att läsa mest fantasy.

– Det finns ju fantasy för äldre också. Jag kommer i alla fall inte att läsa böcker om kärlek. ■

Ett bibliotek i tiden

I oktober får Sverige sitt första retrobibliotek. Retrobiblioteket finns på huvudbiblioteket i Huddinge och kommer att bestå av olika tidstypiskt inredda rum från 40-, 50-, 60- och 70-tal och med litteratur från, och om, de olika årtiondena.

Text och bild: Helén Andersson

– Det roligaste är barnböckerna, säger Nina Frid som är bibliotekarie och utvecklingsledare på biblioteken i Huddinge. I barnböckerna ser man tydligt hur tiden har gått och det är både förfärligt och härligt på samma gång.

Magasin

Huvudbiblioteket i Huddinge är ett stort bibliotek med ett tillhörande stort öppet magasin i källarplan. Ett magasin nästan ingen besöker och där böckerna står orörda och olästa pryddigt uppställda med bokryggarna utåt i alfabetisk ordning. Detta fick personalen att börja fundera över hur alla dessa böcker skulle kunna få nytt liv.

– Om man säger 50-tal så börjar det glittra i folks ögon och de börjar genast tänka på hur de ska inreda sitt kök och köpa tidstypiska vaser på Myrorna, säger Nina som tidigare varit inblandad i projektet Långa Svansen. Det finns ett stort intresse för den här tiden, men ingen kopplar ihop det med litteraturen och författarna. Och de som ändå vågade sig ner i vårt magasin fick inte direkt några retrovibbar, skrattar hon.

Långa svansen

Personalen funderade på hur de skulle kunna dra nytta av retrotrenden och med inspiration från långa svansen bestämde de sig för att bryta upp den alfabetiska ordningen i

magasinet och inreda mindre rum i det stora rummet.

– Vi bestämde oss för 40-, 50-, 60- och 70-talsrum där böckerna hamnar i sitt rätta sammanhang och författarna hamnar bredvid andra som också kom ut vid samma tid. Du får ju en helt annan känsla och överblick över litteraturhistorien när den placeras i tidskronologisk ordning istället för i alfabetisk, säger Nina.

Retrotrend

Retrotrenden förknippas mest med mode och inredning där igenkännandet får oss att le och att minnas. Därför har biblioteket tagit hjälp av scenografen Lars Erik Hedendal för att få rätta känslan i de olika rummen med tidstypiska tapeter och tidstypiska detaljer. En del av böckernas omslag kommer också att scannas in och visas upp som inspiration.

– Vi hoppas att man ska bli nyfiken av omslagen och vilja veta vad böckerna handlar om, varför just den boken väckte sådan uppståndelse eller helt enkel få en inblick i vilka frågor som rörde sig på den tiden.

Eftersom retro är lite trend, kommer retrobiblioteket också att ha nya böcker som handlar om den tidens inredning, musik och politik eller den tidens barnböcker.

– Och så kommer det att finnas en 50-talsradio där inspelade ljudsingor kommer att spela upp radioinspelningar, musik-

FOTO: Peiffer Duvander

låtar eller författaruppläsningar från de olika årtiondena. För att också få en ljudbild av tiden.

– Vi hoppas ju sammanhanget ska locka och att de retrointresserade ska hitta till oss och genom retrobiblioteket hitta till litteraturen, säger Nina. Och kanske samtidigt få en inblick i tidens politik och författarnas tankar.

Program

Själva bokhyllorna kommer förstås att kretsa kring litteraturen, men också kring författare som kanske var i samma litterära kretsar och var inspirerade av varandra.

– Man tror att så mycket är nytt, men här kan man se att mycket faktiskt är gjort förut. Att det funnits andra tabun. Och egentligen finns det hur mycket som helst att lyfta fram och dra paralleller till samtiden med.

– Och skvaller är också ett sätt att levandegöra litteraturen, ler Nina och berättar om invigningen av Retrobiblioteket där Harald Hultqvist, bokexperten från TV:s Antikrun-

dan, kommer att sprida skabröst skvaller från 1940- och 50-talets litterära miljöer.

Det är meningen att det ska vara återkommande programverksamhet i Retrobiblioteket där bland annat enskilda författare kommer att lyftas fram, eller föreläsningar på olika teman som till exempel om tabun i barnlitteraturen.

– Det kommer också att arrangeras mindre program och samtal kring böcker vi presenterar på ett bokcirkelbord, berättar Nina. Och vi kommer att ha mycket samarbete med litterära sällskap.

Invigning

Retrobiblioteket invigs den 23 oktober och dagen till ära kommer det att bjudas på sju sorters kakor och kaffe i muggar med tidstypisk känsla. Och förutom skabröst skvaller från 40- och 50- tal, kommer personalen att vara iklädda retrokläder och ha retrofrisyrer från valfritt årtal. Och Nina vet vilket hon kommer att välja.

– Definitivt 40- eller 50-tal, säger hon tvärsäkert. Och det bästa med Retrobiblioteket är att det blir både historia och nostalgi, men samtidigt lite folkbildning, säger Nina Frid. ■

Fakta

I Wikipedia går det att läsa att ordet *retro* syftar på att inspireras av, eller intressera sig för, en tidigare eras trender, moden eller teknologi.

Följ biblioteket på bloggen
Retrobiblioteket.

Gilla Framsidan
på Facebook

– Retrobiblioteket är en permanent verksamhet som vi hoppas ska kunna växa med tiden, säger Nina Frid.

Internationella författarscener

Med Stockholm som förebild finns det numera en internationell författarscen i flera av våra nordiska storstäder. Göteborg är den senaste i raden där ambitionen är att skapa en scen för författare som inte är bosatta i Sverige. En scen där samtalet och litteraturen står i fokus.

Text och bild: Helén Andersson

Internationell författarscen i Göteborg hade sin första programpunkt på Bokmässan i Göteborg år 2010. Två år senare har elva författarbesök arrangerats runt om på olika platser i Göteborg och besökarna håller så sakta på att hitta till arrangemangen som bland annat inkluderat nobelpristagaren Mario Vargas Llosa.

– Vi är inne i en fas där vi håller på att etablera oss, säger Sofia Gräsberg, koordinatör för Internationell författarscen i Göteborg.

Och vi både sneglar på och samarbetar i viss mån med Stockholm, Malmö och Oslo. Samtidigt som vi försöker hitta våra egna lösningar och sätt att skapa en bra scen utifrån de förutsättningar vi har just nu.

Inspiratör

Sveriges första internationella författarscen

Samma plats | Malmö har Internationell författarscenen en fast plats i Ljusets Kalender på Stadsbiblioteket.

startade 1998 när Stockholm var kulturhuvudstad. Bibliotekarie Ingemar Fasth fick uppdraget och byggde sin idé på en tidigare informell liten scen för nordiska författare. Den nya scenen blev snabbt en succé och så småningom ett av ett fåtal projekt som överlevde kulturhuvudstadsåret.

– Det fanns ett uppdämt behov av samtal som går på djupet, tror Ingemar Fasth och

närmar sig därmed det unika med en internationell författarscen.

– Författarna ska känna sig utvalda och publiken känna sig inbjudna. Det handlar om att skapa en vi-känsla. Det svåra är att hitta rätt samtalspartner som får författaren att slappna av, säger Ingemar och betonar att det handlar om intellektuella samtal och inte om att lansera böcker.

Stora författare

Idag finns Stockholms internationella författarscen i hörsalen på Kulturhuset och har cirka 25 arrangemang om året. Ingemar Fasth är fortfarande producent för scenen och gör urvalet av författare.

– I nio fall av tio består urvalet av stora författare som är aktuella med en översättning och som bjuds in i samarbete med förlagen, säger han och tillägger att det viktiga är att göra det enkelt för publiken och att vara på samma plats.

– Kräv en scen som gärna går att förändra till en unik scenbild för varje specifikt program, tipsar han och erkänner att det har varit fantastiskt roligt att skapa den internationella författarscenen, men att det är ännu roligare att det nu sprider sig och att det finns internationella författarscener i Malmö, Köpenhamn, Oslo och Göteborg.

Nya läsgrupper

Sommaren 2009 startade Malmö stadsbibliotek sin internationella författarscen efter förebild från Stockholm och som ett led i bibliotekets strategi att nå nya läsgrupper på nytt sätt. Sedan 2011 är Per Bergström projektledare med hopp om att projektet ska gå in i ordinarie verksamhet när projektpengarna tar slut 2014.

– Vi får hela tiden en allt större publik, säger Per och erkänner att det är mycket tack vare den uppmärksamhet scenen fick när de förra våren lyckades få dit Paul Auster och Amos Oz efter varandra.

Precis som i Stockholm bygger författarscenen i Malmö på kvalitativa författarsam-

tal med internationella författare. Och precis som i Stockholm tycker Per att den stora svårigheten handlar om att hitta rätt samtalspartner där dynamiken gör att det uppstår bra, intressanta och intellektuella samtal.

– Målsättningen är att publiken genom samtalet ska hitta nyckeln till författarskapet, bli nyfiken och förstå hur de ska läsa boken. Eller om det redan är en begestrad läsare ge något nytt som för läsaren ännu djupare in i verket.

För att nå nya läsgrupper har konceptet i Malmö utvecklats genom att alltid ha ett försnack en vecka före författarbesöket där en bibliotekarie presenterar författaren och författarskapet på olika sätt. Det görs också en Youtube-presentation som finns på bibliotekets hemsida och ibland har författaren själv delat med sig av sin personliga Spotify-lista eller en kort intervju.

– Helheten har ett mervärde och vid varje tillfälle bjuder vi på tilltugg som är förankrat i det land författaren kommer från plus att det alltid medverkar två skådespelare som läser ur författarens verk. Allt för att öka intresset för författarskapet, säger Per och avslöjar att biblioteket till hösten kommer att ha förprogram en halvtimme innan författarframträdandet där bland annat Malmö symfoniorkester kommer att framföra små stycken.

Lokal

Liksom att den internationella författarscenen har sin fasta plats i hörsalen på Kulturhuset i Stockholm, har Malmö alltid sin internationella författarscen i Ljusets kalender på

stadsbiblioteket. Två scener som byggs upp utifrån varje författarframträdandes unika behov. Detta är också det som skiljer den internationella författarscenen i Göteborg mest från de två övriga i Sverige. I Göteborg är scenen ambulerande och har ingen fast plats.

– När om- och tillbyggnaden av stadsbiblioteket är färdig kommer vi troligtvis att vara där. Fram till dess rör vi oss runt i staden, även om vi oftast håller till på Världskulturmuseet, säger Sofia Gräsberg i Göteborg och berättar att litteraturen just nu är ett omdiskuterat ämne i Göteborg med ett litteraturhus på politikernas dagordning.

– Målet är att kunna arrangera program och samtal med hög kvalitet och då är det det som ska få styra valet av lokal tills vidare.

Samarbete

Göteborg skiljer sig också från övriga genom sin styrgrupp som består av sex olika verksamheter med Sofia som koordinator. I gruppen finns representanter från Göteborgs stadsbibliotek, Världskulturmuseet, Bok- och biblioteksmässan, Vetenskapsfestivalen, Göteborg & Co, Kultur i Väst och Författarcentrum Väst. Sammansättningen ger många självklara samarbetsområden där den internationella författarscenen kan synas. Hittills har scenen byggts upp på såväl Världskulturmuseet och på Vetenskapsfestivalen som på Bokmässan och Göteborg kulturkalas.

– Det här är ett projekt som vill nå nya läsare och jag tror att i många av dessa sammanhang gör vi det, menar Sofia. Dessutom är det en kostnadsfråga när vi utnyttjar de scener vi har samarbete med. Vi har en stram budget med tanke på verksamhet och ambitioner, så samarbete med varandra och med förlag är viktigt.

Trots grundläggande likheter finns det små individuella skillnader mellan de internationella författarscenerna i Stockholm, Malmö och Göteborg. Både Ingemar, Per och Sofia poängterar det goda samtalet som ett oslagbart koncept, men att det framförallt handlar om att göra bra arrangemang så att besökare och författare kommer tillbaka. ■

Fakta

Ur höstens program på de internationella författarscenerna

Göteborg: Nathan Larson, Harald Rosenlöw Eeg, Hanne-Vibeke Holst och Anna Arutunyan samt Shailja Patel

Malmö: Hanne-Vibeke Holst, Jeanette Winterson, Linn Ullman och Suzanne Brøgger.

Stockholm: Jeanette Winterson, Lydia Davis, Colm Toibin, Linn Ullman, Alain Hollinghurst, Lizzie Doron, David Foenkinos och Karl Ove Knausgård.

Ökat biblioteksfokus på Bokmässan

I år görs en bred satsning som är tänkt att sätta biblioteken mer i fokus på årets Bok & Bibliotek. Det är tänkt att bli startskottet till något nytt och banbrytande.

Text: Lars Bred

Vill man lyssna på den norska författaren Hanne Örstavik, eller den svenska deckardrottningen Åsa Larsson, eller få reda på hur Zlatan Ibrahimovics bok skriven av David Lagercrantz har ökat läsintresset, främst hos unga män i dagens Sverige och som nu kommer i Lättläst variant. Eller om man bara är sådär lagom intresserad av bibliotek, litteratur och kulturprogram: Då beger man sig med fördel till ”Bibliotek12 – biblioteks & berättarscenen” i E-hallen på Bokmässan.

– Vi vill på detta sätt genom en mångfald av programpunkter vända oss direkt till allmänheten och visa på allt som bibliotek kan erbjuda och innehålla, säger Gunnar Südow, litteraturkonsulent på Kultur i Väst och samordnare för det hela.

– Vi har också försökt samla biblioteksrelaterade montrar i E-hallen, under en flagg, men med fokus på berättarscenen och det bredvidliggande kaféet. På scenen blir det ett mycket varierat program och vi hop-

pas ju att strömmen av människor skall ta vägen in i E-hallen när allmänheten får tillträde till bokmässan under fredagen, säger Gunnar Südow.

Projektet är ett samarbete mellan Kultur i Väst, Bibliotekshögskolan i Borås, Region Halland och i viss mån Svensk Biblioteksförning. Sammanlagt lär det bli 10-15 montrar.

Bibliotekens roll i samhället står i fokus för satsningen. Bibliotekens ställning har vacklat i Sverige under senare år och att främja biblioteken och fokusera på dess roll och utveckling blir allt viktigare framförallt ur ett läsfrämjarperspektiv.

Under mässan är projektet också delaktig i och arrangerar ett flertal stora seminarier; bland annat ett om svensk skönlitteraturpolitik.

Tanken från början var att denna satsning på bibliotek och läsande skulle anordnas redan förra året men det sprack av olika anledningar.

BIBLIOTEK12

biblioteks&berättarscenen

– Förhoppningen är ju att arrangemang-
et och satsningen skall växa. Och att det blir
en stor nationell uppslutning och samord-
ning av det – helst med Kungliga bibliote-
ket som initiativtagare som ger resurser och
uppdraget. Bok & Bibliotek är en mycket
viktig arena och där bör bibliotekens verk-
samhet verkligen synas. Vi är inspirerade av
Internationella torget som fungerat bra på
mässan genom åren, säger Gunnar Südow.

Under mässan kommer även en lång
rad politiker ge sin syn på bibliotekets plats
i samhället och dess framtida roll. – även
detta på biblioteks & berättarscenen. ■

Kultur i Väst på mässan

Kultur i Väst berikar årets Bok- och Biblioteksmässa. I vår monter kan du ta del av vår verksamhet och ett 40-tal framträdanden. Vi har intar också scenen i E-hallen samt arrangerar en rad spännande seminarier. Läs mer på www.kulturivast.se

I litteraturens tjänst

Eva Fred arbetar med att entusiasmera bland andra bibliotekarier och ge verktyg att arbeta läsfrämjande med barn- och ungdomslitteratur. Det kan handla om alltifrån seminarier, utbildningsdagar, projekt och inspirationsträffar till nätverkande.

– Vi vill hitta nya metoder att öka barns läsande och användande av biblioteken, säger Eva Fred.

Text: Lars Bred

Hon arbetar med att främja litteratur för barn och ungdomar, både regionalt, nationellt och internationellt. Det senaste projektet heter Sommarboken.se och handlar om att stimulera barns fritidsläsning. En specialdesignad boklåda, ett litet skrivhäfte, en ny hemsida och fem pilotbibliotek är utgångspunkten. På biblioteken är det meningen att barnen ska fylla lådan med böcker de vill läsa av lust. Det handlar inte om tvång och läsningen ska ske utanför skolan när man är ledig och har tid.

– Det handlar om att arbeta med lustläsande på barnens egna villkor, säger Eva Fred, litteraturkonsulent för barn- och unga på Kultur i Väst.

Det är ett pilotprojekt med 250 barn som får sommarbokslådan. I höst sker utvärdering. Eva Fred hoppas på en förlängning och breddning av Sommarboken.

– Vår förhoppning är att Sommarboken.se ska bli ett nationellt projekt och finnas som text och bild på mjölkpaketet i framtiden.

Varför är det så viktigt att läsa böcker?

– Man får ett språk och kan lättare formulera sig. Skolan blir enklare, allt blir enklare. Zlatan måste träna för att bli en bra fotbollsspelare. Detsamma gäller läsningen. Man blir en bra läsare om man tränar.

Ett sätt att ytterligare stärka läsningen tidigt i livet är att hitta olika samarbetsformer

mellan bland annat bibliotek, förskola och skola.

– En idé är ett biblioteksfratids. Istället för att hänga kvar i skolan skulle barnen kunna gå till en verksamhet och plats där de kan läsa, skriva, mysa, äta, prata och bara vara, säger Eva Fred. Den platsen kan vara ett öppet och tillgängligt bibliotek där det ska finnas relevant utbildad personal; pedagoger, bibliotekarier som möter barnen på deras nivå och där deras läs- eller skrivintresse tas om hand.

Läsningen har många värden och kan ge perspektiv. Barn som läser kan spegla sig i en text och det kan öppna ett fönster åt omvärlden.

– Spegel och fönster. Där har vi läsningen i ett koncentrat.

Vad är det mest spännande med ditt arbete som litteraturkonsulent på Kultur i Väst?

– Det är så omväxlande och man möter så många intressanta människor. Ena dagen är inte den andra lik. Jag är på kontoret en dag och nästa är det något seminarium eller en nätverksträff i en kommun någonstans. En annan dag är jag på resa till någon spännande konferens.

– Alla som arbetar med att främja barns läsning har ett viktigt uppdrag och vi måste tro på det vi gör. Berättelser är urviktiga för

Sprider läslust Eva Fred på Kultur i Väst jobbar för att främja barn och ungas läsning. Ett sätt är att hitta olika former för samarbeten mellan bibliotek, förskola och skola. FOTO: Fredrik Swedemyr

människan, både att få berätta och ta till sig andras, tycker Eva Fred. ■

Evas Lästips

Mina och Kåge av Lena Höglund
Det mesta av Anna Clara Tidholm
Sotarpojken av Liza Tetzner
Bryta om av Åsa Anderberg Strollo
Tusen gånger starkare av Christina Herrström

Skönlitteratur och bildning

Vi tolkar och förstår "...världen utifrån vår egen erfarenhet och vad som är bekant för oss, det vill säga att det lästa behöver tala till oss själva och vårt eget liv för att bli meningsfull. Därifrån vidgar vi perspektiven och skaffar oss allt vidare horisonter. Bildning sker i vid bemärkelse när den enskilda människan relaterar sig till allmänmännsliga erfarenheter. Dessa är idag i en globaliserad värld inte begränsade till det västerländska, utan rör berättelser och litteratur från hela klotet", skriver fd professorn och författaren **Bernt Gustavsson** i detta debattinlägg om litteraturens mening.

FOTO: Helén Andersson

Det finns två författare i Sverige som skrivit varsin tänkvärd bok om värdet av att läsa skönlitteratur: Olof Lagercrantz "Om konsten att läsa och skriva" och den andra Carl-Göran Ekerwald "Läsa innantill och bli en annan: Om skönlitteraturens nytthet". Båda författarna är mycket belästa och skriver i huvudsak för att visa skönlitteraturens betydelse för människor. Men samtidigt kan de ibland tveka om varför det skulle vara så viktigt. Jag tror de tvekar därför att läsning och bildning så lätt blir till en angelägenhet för ett fåtal, särskilt när man talar om vilka böcker som är centrala att läsa i bildningshänseende. Det blir till en åtskillnad mellan så kallade "bildade" och "icke bildade". Vilken är då skönlitteraturens mening och vad menar vi med bildning?

Båda författarna formulerar det fantastiska med läsoplevelser och hur läsningen verkar förvandlande både på oss själva och världen. Båda har också sin respektive kanon, det vill säga klassiker som de sätter högt och ständigt återkommer till. Mest begränsar de sig till västerländsk litteratur, men Ekerwald är även bevandrad i den persiska litteratu-

ren. Han hyllar den litteratur som ingår i en rabulistisk tradition och som inte väjer för människans mörka och dolda sidor. När den norske författaren Jan Kjaerstad skärskådar litteraturens förmåga att förstå nutidens fassor i de mänskliga dimensioner som psykologi och psykiatri inte förmått komma åt, utgår han från ett klassiskt försvar för litteraturen: "Betydande litteratur lagrar 'the best that is known and thought in the world'". Han exemplifierar detta med ett stort antal böcker ur sin kanon.

Vi kan därmed säga att det finns många uppsättningar av föreslagen litteratur vi läser och sätter högt. Självt har jag läst två böcker på senare tid som grep mig starkt: Marlene van Niekerks "Agaat", en skildring från Sydafrikas apartheid och Tomas Bannerheds Korparna. Båda skildrar mänsklig svaghet och makt som öppnar nya perspektiv. Det är däremot svårt att fastslå en kanon av böcker som alla bör läsa, vare sig den är personligt motiverad, nationell eller västerländsk. All litteratur och kultur är partikulär, det vill säga att den bara talar om och för en viss grupp människor. Det är i speglingen mellan dem

som det allmänmännsliga uppstår.

För att uttrycka det i bildningstermer så tolkar och förstår vi världen utifrån vår egen erfarenhet och vad som är bekant för oss, det vill säga att det lästa behöver tala till oss själva och vårt eget liv för att bli meningsfull. Därifrån vidgar vi perspektiven och skaffar oss allt vidare horisonter. Bildning sker i vid bemärkelse när den enskilda människan relaterar sig till allmänmännsliga erfarenheter. Dessa är idag i en globaliserad värld inte begränsade till det västerländska, utan rör berättelser och litteratur från hela klotet. Människans och samhällets komplexitet tilltar och därmed det allt ökande behovet av berättelser som skildrar den värld som stiger fram för oss. Bildning i den bemärkelsen är att göra det alltför välbekanta mer främmande och det alltför främmande mer välbekant. Berättelsen är människans centrala redskap för att göra världen och oss själva mer begriplig. Människan är en berättande varelse genom att själv berätta och ta del av andras berättelser. Vi ser därmed oss själva och andra på ett vidgat sätt. ■

3 frågor

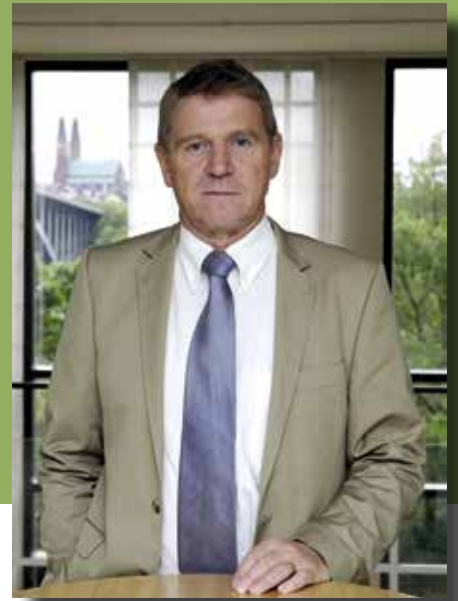

FOTO: Riksarkivet

Tomas Lidman Ordförande i Litteraturutredningen

Varför är det viktigt med en litteraturutredning?

– Litteraturens ställning och läsningens problem har med jämna mellanrum utretts alltsedan tiden efter 1945. Den mest gedigna kom i början av 1970-talet och den senaste kom 1997, Boken i tiden. Sedan dess har det hänt en hel del på området främst i samband med att ny teknik tagits i bruk, i princip för samtliga delmoment vad gäller författandet, boken och läsandets villkor. Det är då inte så märkligt att regeringen och flera inflytelserika intressenter förordat en ny översyn. För regeringen är det, som det står i direktiven för utredningen, viktigt att de resurser som staten satsar används på bästa möjliga sätt och man är också angelägen att få belyst på vilket sätt en utveckling mot sämre läsförståelse och minskat läsande kan mötas och vändas.

Hur ser du på litteraturens ställning i dagens Sverige?

– Inte en helt lätt fråga att besvara. Statistik visar att litteraturens ställning fortfarande är ganska stark. Talet om en ”bokflod” är inte helt felaktigt. Läsningen inom stora befolkningsgrupper är fortfarande omfattande. Detta sagt, så finns det en hel del oroande tendenser. Unga läser mindre än förr, pojkar läser mindre än flickor, läsförmågan är internationellt sett sämre än vad den varit tidigare, Vi går mot en situation där ett antal författare säljer oerhört bra, men där flertalet har svårt att leva på sitt författarskap. Den ”smala” litteraturen överges av de stora förlagen och tas om hand av de små med sämre möjligheter till marknadsföring och försäljning. Det vertikala ägandet, det vill säga att samma ägare dominerar alla led i bokens liv, väcker frågor. Så visst finns det skäl att oroas.

Litteraturutredningen har inga pengar att fördela. Hur ska den göra någon skillnad för litteraturen i den svenska medielandskapet?

– Jag vill verkligen inte sticka under stol med att detta naturligtvis är ett problem. Det hade varit underbart att få disponera ett antal miljoner för angelägna satsningar. Som det nu är, och som det står i direktiven, försöker vi hitta rimliga lösningar på en godtagbar och lämplig omfördelning av de knappa resurserna. Samtidigt så framhåller vi med stor kraft behovet av reformer, inte minst för att stödja den tidiga läsinläringen och att resurserna fördelas på områden och skolor där de bäst behövs.

Fråga bibliotekarien

På bibliotek Plattans blogg presenterar sig Jenny Lindh som bland annat bibliotekarie, litteraturvetare och operasångerska med studiepoäng från Biskops Arnös skivrarlinje. Allt utom operasången stämmer.

Text och bild: Helén Andersson

– Tänk om det är så, ler Jenny mot mig när jag undrar om det här med sången. Men nej, det är för att jag ofta får frågan som jag är lite ironisk i min presentation. Förklaringen till mitt namn är att jag är född 1979 där hälften av alla flickor fick namnet Jenny. Och jag är både född, uppvuxen och har studerat i Uppsala. Väldigt fantasilöst, påstår hon och lägger in en prilla utan och bry sig om citronpajen hon just beställt och har framför sig.

Vi sitter på ett café på Kulturhuset vid Sergels torg i Stockholm där Jennys arbetsplats bibliotek Plattan också finns. Egentligen är det Jennys lediga dag, hon har tvingat sig själv att gå ner i arbetstid för att hon just nu har fullt upp med att skriva boktips för M-magasin, svara på läsarfrågor i DN och läsa nominerade vuxenförfattare för August-juryn.

– Det är första gången jag är med i juryn och det är som en stor bokcirkel, ler hon nöjt. Mellan maj och september har jag läst ungefär 70 böcker och kan konstatera att vi har en hel del bra författare i landet. Och det finns några favoriter, ler hon hemlighetsfullt, pillar ut prillan och tar en bit citronpaj.

Världens bästa bibliotekskampanj

Vi är många som har uppmärksammat spalten Fråga bibliotekarien i DN:s Boklördag där Jenny varje vecka svarar på frågor från läsare. Hennes personliga och roliga svar

har fått twittrare och bloggare att förälskat reagera med utrop som ärligt, bitskt, smart, intelligent och fyndigt. En bloggare tror till och med att Jennys spalt kan hjälpa till att lyfta dammet från bibliotekaryrket och lyfta bibliotekens betydelse i samhället och att spalten är världens bästa bibliotekskampanj.

– Ojoj, reagerar Jenny när jag läser ur bloggen. Den spontana känslan är att jag skäms, för det är så många som jobbar hårt inom biblioteksvärlden och som aldrig får den typen av kommentarer. Men om jag kan hjälpa till att ta död på några stereotypa fördomar om bibliotekarien så är väl det jättebra och något jag i så fall är stolt över.

Att Jenny började med frågespalten beror på slumpen och på en modig kulturchef.

– Det låter helt bisarrt, men DN:s kulturchef Björn Wiman hade varit inne på min Facebooksida och tyckte väl att jag skrev kul och ringde helt enkelt upp mig och frågade.

Till en början var Jenny tveksam, men tyckte ändå det var en kul idé med en frågespalt som handlade om bibliotek. Hennes första tanke var att spalten skulle vara lite biblioterapeutisk, som en relationsspalt fast med böcker.

– ”Hej, jag älskar Niklas Rådström. Är jag normal?”, så tänkte jag mig spalten för det var det jag själv tyckte var roligast. Men det skulle kanske bli för skruvat så det har landat i en blandning av fakta och lite mer fanta-

Hej, jag älskar Niklas Rådström. Är jag normal?”, så tänkte jag mig spalten för det var det jag själv tyckte var roligast. Men det skulle kanske bli för skruvat så det har landat i en blandning av fakta och lite mer fantasifulla svar.”

Jenny Lindh

sifulla svar. Och, tillägger hon, ska man ha en frågespalt idag när alla kan Google själv måste man tillföra ett mervärde, något mer än bara raka frågor och svar. Det är ungefär som att vara bibliotekarie.

OAS

Mycket i Jenny Lindhs liv kretsar kring skönlitteratur och det var också därför hon sökte sig till bibliotek Plattan som är ett specialbibliotek för skönlitteratur. På grund av ett annorlunda val av böcker, annorlunda genreuppställning i hyllorna och eget sätt att se på inköp av litteratur, har biblioteket väckt en del uppmärksamhet i övriga Biblioteksverige. Principen är att personalen vid inköp av litteratur gör personliga val och inte använder sig av BTJ-katalogen. Ledorden vid inköp är *Oväntat*, *Angeläget* och *Samtida-OAS*.

– Vi vill att besökaren ska hitta böcker de inte hittar på andra bibliotek och det ställer

FAKTA

Namn: Jenny Lindh

Ålder: 33 år

Bor: Enskede

Familj: Katten Lillan

Intresse: Det sista året har det verkligen bara varit att läsa böcker.

Just nu på natta-duksbordet: Hemliga böcker...

Läser helst: Så mycket olika sorters böcker jag bara kan. Men om jag vill grotta ner mig i soffan och läsa blir det fantasy. Det är som att kliva in i Narniagarderoben eller att köpa en påse godis. Fullkomligt avkopplande och kravlöst.

Det visste du inte om Jenny: Jag har alla klassiska neuroser och är rädd för att dö, för att flyga, för att bli sjuk, för att folk ska bli arga på mig, för höjder... jag är rädd för allt! Men jag kan hantera det i min vardag och kanske är det därför jag älskar skräckfilm. Där har jag skräcken på avstånd och kan stänga av när jag vill.

ju väldigt höga krav när vi köper böcker. Så det är inget rutingöra. Det är det mest kreativa vi gör här, säger Jenny och vill betona att det är på grund av att de är en del av Stockholms stadsbibliotek de har råd att arbeta så.

– Vi kan göra så och sticka ut lite. Bibliotek i mindre kommuner måste värna mer om att alla besökare ska in i verksamheten.

Att bibliotek Plattan ligger vid Sergels torg mitt i centrala Stockholm gör att en stor besökargrupp är nyanlända flyktingar. Vilket Jenny inte sticker under stol med kan skapa problem.

– De är ju inte särskilt intresserade av att läsa Katarina Frostensson, så vi är lite i ofas med de besökare som rör sig här mycket. Men begränsningen kan också tvinga fram kreativitet som när någon vill ha en reseguide till Paris och vi plockar fram romaner om Paris. Vi försöker trixa och försöker alltid serva på bästa sätt.

Läsare

Ansvar för bokinköpen på bibliotek Plattan är uppdelat mellan personalen och Jenny ansvarar för fantasy, science-fiction, poesi och dramatik. Hon har precis upptäckt genren fantasy och säger att hon är i någon slags nyförälskad yra. Men att Jenny skulle bli en läsare och att hon skulle bli bibliotekarie, var långt ifrån något självklart när hon växte upp.

– Alla andra i min familj var bra på saker som gymnastik och sådant och eftersom jag är yngst behövde jag också bli bra på något för att hävda mig. Det faktum att ingen annan i familjen läste gjorde att jag började, så det här med bildningsarvets betydelse stämmer inte i mitt fall. För mig var det snarare motsatsen.

– Dessutom var det ganska mycket bråk i min familj och min pappa brukade dra sig undan med mig på mitt rum där han, trots att han inte är det minsta litteraturintresserad, läste högt för mig. Som en ursäkt att hålla sig undan, tror jag, säger Jenny. Men de där stunderna har präglat mig hela livet och jag förknippar läsning med att liksom dra sig undan, vara trygg och att ha någon att lita på. Det var i de ögonblicken jag blev en läsare.

Numera säger Jenny att hon läser jämt och att hon läser allt och överallt. Romaner,

Ger svar Jenny Lindh garanterar att alla frågor hon får till Fråga bibliotekarien i DN är riktiga frågor.

– Jag skulle aldrig hitta på egna frågor. Det skulle vara som att intervjua mig själv med ett hopprep framför spegel

noveller, fakta.

– Jag tror det är bra för alla att ha något man kan förlora sig i och med läsning är det så för mig, säger hon och drar upp boken *The pleasures of reading in an age of distraction* av Alan Jacobs ur sin väska. Boken beskriver bland annat att läsningen bland amerikanare lever och frodas, men att tillgängligheten försvåras när biblioteken förvandlas till caféer och tystnaden blir en exklusivitet för de som har råd.

– Ett intressant perspektiv, säger Jenny och avslöjar att hon och kollegan Leo funderar på att skriva en intervjubok om hur man blir en läsare.

– Vi har kontakt med ett förlag så förhoppningsvis blir det verkligt.

Läsfåtölj

Jenny bestämde sig redan under gymnasietiden för att det var litteraturvetenskap hon ville läsa och att hon ville göra det på universitetet i Uppsala.

– Jag var så imponerad av hela den där bildningsmiljön och litteraturvetenskap var

ett självklart val och jag hade höga ambitioner. Jag ville forska och skriva en avhandling om en stor svensk författare.

Jennys pappa hade varnat henne för att hon en dag skulle sluta som bibliotekarie, och själv hade hon bilden av biblioteksarbete som en slutstation för förvirrade akademiker som inte kunde hitta på något bättre. Men när hon under studietiden extraarbetade som städerska på en liten filial utanför Uppsala, såg hon hur bibliotekarien pratade med folk om böcker och hur glada alla var.

– Precis motsatsen till den akademiska karriärhetsen och jag kände verkligen att det här var något jag skulle kunna trivas med. Och det var väldigt självklart och skönt när jag kom på det.

Bibliotekarieutbildningen i Uppsala blev delvis en besvikelse och hon saknade litteraturen.

– Jag vet inte hur det är nu, men då låg allt fokus på information och litteraturbiten var väldigt nerotonad, säger hon och tycker att synen på bibliotekariens arbete med litteratur fortfarande handlar om obetalt arbete där man förväntas förkovra sig genom att läsa på sin fritid.

– Det är ett sätt som inte tar vår yrkeskunskap på allvar och man kan ju undra vad det är för kunskap och engagemang vi ska förmedla till våra besökare ifall vi aldrig läser vårt material. Ska jag bara tipsa om böcker jag läste när jag var 20, undrar Jenny och berättar om den läsfåtölj de placerat mitt i lokalen på bibliotek Plattan. En fåtölj där en bibliotekarie kan sitta och läsa under arbetstid.

– Naturligtvis är vi tillgängliga för besökarna, men vi vill ta bort det obetalda arbete som alla eldsjälarna gör för att de älskar böcker.

Jenny tar den sista tuggan på citronpajen, lägger in en ny prilla under läppen och funderar en stund.

– Om man ska jobba med att förmedla litteratur är en relevant fråga att ställa sig hur det kom sig att just du blev en läsare. Först då kan man kanske förstå vad det som gör att andra blir läsare. Och för mig handlar det om att skönlitteraturen är en trogen vän därför att oavsett hur ensam och miserabel jag känner mig, så har jag alltid en polare i en bok. ■

Om jag hade ett bibliotek...

Författaren Björn Hellberg kåserar om de litterära guldkornen i hans drömbibliotek.

Biblioteken är en underbar inrättning som vi bör värna om, besöka och stötta.

Som vore det för bara några månader sedan minns jag knivskarpt när jag för första gången trädde in i Laholms bibliotek som på den tiden var inhyst i en mindre fastighet vid Hästtorget.

Jag hade nyss lärt mig att läsa, och det var med dunkande pulsar jag steg upp för trappan till helgedomen, där jag möttes av den respektingivande bibliotekarien Sigrid Bejve. Hon satt som ugglan i buren vid sin disk och såg sträng ut, men hon var mycket hjälpsam. Och den första nervositeten försvann ganska snabbt.

Efter det hade jag bara vid ett tillfälle upplevt en liknande känsla av andakt. Och det var när jag som 22-åring sommaren 1967 gjorde mitt premiärbesök på klassiska All England Club i Wimbledon, där jag sedan dess varit oavbruten gäst, utan att ha missat en enda speldag.

För mig finns alltså klara likhetstecken mellan biblioteken och världens äldsta tennisturnering, och nu får jag således konstruera mitt eget drömbibliotek - vilken ynnest!

För att bereda utrymme åt så mycket som möjligt tvingas jag härbärgera stora delar av min befintliga samling tennislitteratur i något källar- eller vindsutrymme. Enbart godbitarna får bli kvar för att trängas med andra sportvolymerna i en specialsektion.

Barnböckerna måste ges möjlighet att breda ut sig. De markerar ju den viktiga inkörsporten till litteraturens fantastiska och berikande värld. Mitt intresse för kittlande spänning väcktes både av idrott och av ungdomsdeckare, som exempelvis Astrid Lindgrens legendariska serie om Kalle Blomkvist.

Deckare, ja - en över nästan hela världen spridd och populär inriktning. För mig

känns det väsentligt att ta med så många som möjligt av våra duktiga svenska raffelskappare. Pionjären Stieg Trenter är förstås ett måste i sammanhanget.

För att botanisera bland oundvikliga utländska namn kan nämnas Ed McBain, Karin Fossum, Val McDermid, Michael Connelly och givetvis Sherlock Holmes' pappa Sir Arthur Conan Doyle.

Egentligen borde jag räkna upp ett gediget antal andra giganter, men jag nöjer mig med att ge honnörspåsar åt schweizaren Friedrich Durrenmatt som skapat mästerverk som "Kommissariens löfte" och "Domaren och hans bödel".

I övrigt inom skönlitteraturen?

Den allsidige Graham Greene - en absolut favorit - får med samtliga verk eftersom samtliga håller hög klass. Självfallet borde han ha belönats med Nobelpriset. Han var huvudkandidat gång efter annan, men nådde aldrig riktigt fram.

Tecknar-Anders noterade detta faktum genom att i ett av sina smått geniala arbeten i Svenska Dagbladet låta två män stå och resonera med varandra. Varvid den ene säger:

- Jaha, min vän. Nu har vi kommit till den tidpunkt på året då Graham Greene inte får Nobelpriset.

Vad skönlitteraturen beträffar föredrar jag ofta episka berättare, och därför är folkkära författare som till exempel Charles Dickens, Emile Zola, Selma Lagerlöf och Vilhelm Moberg givna - de hade förvisso förmågan att trollbinda läsekretsen med breda och fantasieggande skildringar. Ofta dessutom med starkt socialt engagemang.

Romaner med historisk bakgrund blir med rätta alltmer omtyckta för varje år, och jag är angelägen om att klämma in betydande mängder inom den genren. Det går inte att undvika böcker om krigens fasor, och

FOTO: PeO Persson

Väinö Linnas mäktiga epos "Okänd soldat" får inte saknas.

Snart börjar väl väggarna att bagna under trycket ...

Men biografier och dokumentärer i skilda riktningar måste givetvis inkluderas. Jag funderar på att särskilt exponera Uno Myggan Ericson omfångsrika bok om den lysande estradören Ernst Rolf. Han får samsas om rampljuset med bland andra den oförliknelige Jussi Björling och den ljuvligt samhällsgisslande ironikern Karl Gerhard.

Böcker om banbrytande resor är nödvändiga - det finns som bekant gott om skrivkickliga upptäcktsresande från olika hörn av vår planet.

Lyriken får sitt genom virtuoser som Carl Michael Bellman, Birger Sjöberg och Nils Ferlin, för att bara namnge tre av många suveräna ordbehandlare.

Så mycket mer får jag tyvärr inte plats med i "Mitt bibliotek".

Visst hör jag de upprörda protesterna:

- Var finns naturvetenskapen? Vart har tekniken tagit vägen? Och konsten?

Jag vet, jag vet - men till min förskräckelse har jag redan använt vartenda tillgängligt skrymsle av huset. ■

Njut av hösten

Nästa nummer av Framsidan är ute i december. Då tar vi bland annat upp betydelsen av hus och rum. Hör gärna av dig till redaktionen om du har synpunkter, tips eller idéer.

redaktionen@framsidan.net

Din bibliotekstidning på nätet

På nätet kan du läsa samtliga artiklar och ladda ner tidningen som pdf. I samband med varje nummer har vi även exklusivt webbmaterial. Till det här numret kan du bland annat läsa mer om hur Kultur i Väst arbetar med skönlitteraturen.

Vi bevakar konferenser och annat som händer i biblioteksvärlden löpande.

LÄS MER PÅ FRAMSIDAN.NET

SM
i bokberättande
för bibliotekarier
i Borås 16/11 -12

Tävling:
Vem blir årets **BÄSTA**
bokberättare?
Mer info:
boras.se/stadsbiblioteket

 BORÅS STAD